

Teacher's Morality

Uraiwan Thanasthit¹

Received: June 20, 2012 Accepted: August 1, 2012

Abstract

This academic article is an endeavor to cite concepts and examples of the goodness of teachers who show morality in their lives. Intended are good suggestions of professional academics, both Thai and Westerners. The writer tries to point out the “traps” that are hindrances to teachers so they cannot devote their time, to teach morality to the students. The best way is to follow the educational advice of King Phumipol. If all teachers follow his advice then the students can pursue their lives along a moral path and grow up to be good citizens of the country.

Keyword: teacher's morality, teacher, moral, youth

ศูนย์คุณธรรม
(องค์การมหาชน)

¹ Associate Professor in School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce,
e-mail: Uraiwan_Tha@utcc.ac.th

คุณธรรมของความเป็นครู

อุไรวรรณ ธนสถิตย์¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นความพยายามที่จะนำเสนอแนวความคิดและตัวอย่างที่ดีงามของครูที่มีคุณธรรมมาเผยแพร่เล่าสู่กันฟัง โดยมีข้อแนะนำที่ดีจากนักวิชาการด้านการศึกษากว่า ๓๐ ท่านทั้งไทยและต่างประเทศ รวมทั้งการชี้ให้เห็นถึง “กับดัก” ที่เป็นอุปสรรคต่อการที่ครูจะทุ่มเทเวลาอบรมบ่มเพาะคุณธรรมให้กับลูกศิษย์ วิธีการที่ดีที่สุดคือ การยึดพระราชดำรัสด้านการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดำรงราชบัลลังก์ พระเจ้าอยู่หัวเพื่อเป็นหลักชัยแห่งการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ครูสามารถเป็นผู้ชี้นำศิษย์ให้มีคุณธรรมและไปสู่เส้นทางชีวิตแห่งคุณงามความดี เพื่อเติบโตเป็นเยาวชนที่ดีงามของชาติต่อไป

คำสำคัญ: คุณธรรมของความเป็นครู คุณธรรม ครู เยาวชน

¹ รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย e-mail: Uraiwan_Tha@utcc.ac.th

บทนำ

คุณธรรม หมายถึง ธรรมแห่งความดี คุณงามความดี คุณธรรมเป็นกรอบของความประพฤติที่ดีงาม นำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม แต่การที่จะให้ประชาชนมีคุณธรรมนั้นต้องขึ้นอยู่กับจิตใจที่ได้รับการกล่อมเกลา เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ประกอบแต่คุณงามความดีก็จะเกิด “สังคมคุณธรรม” เป็นสังคมที่เป็นปึกแผ่น ร่มเย็น และเป็นสุข (ไพบูลย์วัฒนศิริธรรม, 2554) ในทุกวิชาชีพนั้นผู้ประกอบการอาชีพจำเป็นต้องมีคุณธรรมทั้งสิ้น แต่จะเน้นและมีการกล่าวในผู้มีวิชาชีพครุมากเป็นพิเศษกว่าอาชีพอื่น อาจเป็นเพราะอยู่ใกล้ชิดมากที่สุดกับเยาวชนที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติในอนาคต ในขณะที่ครูก็จะตัดพ้อว่าอาชีพของตนนั้นงานหนักแต่เงินน้อย ยิ่งถ้าเป็นครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยิ่งต้องเพิ่มเรื่องสวัสดิการและความปลอดภัยขึ้นมาด้วยประเด็นเรื่องเงินหรือค่าตอบแทนนั้นรัฐบาลพอจะทำได้เพราะเป็นเรื่องทางรูปธรรมเป็นตัวเงินที่สามารถเห็นได้จับต้องได้ทันที เมื่อเห็นเงินเพิ่มเมื่อสิ้นเดือน แต่สิ่งที่ทำยากกว่านั้นเป็นเรื่องทางนามธรรม คือ ทำอย่างไรจะหล่อหลอมให้ครูมีจิตวิญญาณที่ดี มีคุณธรรมของความเป็นครูที่เพียบพร้อม เรื่องนี้เป็นเรื่องที่พูดง่ายแต่ “ปฏิบัติยาก” แต่น่าจะเป็นสิ่งที่พอจะกระทำได้ เพราะตัวอย่างของครูที่มีคุณธรรมก็พอมิให้เห็นกันอยู่ในสังคมไทย บทความวิชาการนี้จึงเป็นเรื่องของความพยายามที่จะนำเสนอแนวความคิดและตัวอย่างที่ดีของครูที่มีคุณธรรมมาเผยแพร่เล่าสู่กันฟังเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีงามให้แก่คุณครูในยุคปัจจุบันได้ปฏิบัติตาม

ครูตัวอย่าง

คำว่า “ครู” นั้น เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งมาก “ครู” ในความหมายของครูสุภานันท์ หมายถึงบุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาปฐมวัยขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน (ข้อบังคับคุรุสภาฯ ข้อ 3) และยังระบุไว้ในส่วนที่ 4 ข้อ 21 ในหมวดจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพไว้ว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม (คุรุสภา, 2548) แต่ถ้าเป็นครูในระดับอุดมศึกษาจะนิยมเรียกกันว่า “อาจารย์” ในสมัยก่อนครูจะเปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่ 2 ของเด็ก เพราะมีความใกล้ชิดมาก ข้าพเจ้ายังจำได้ดี เมื่อเรียนในชั้น ป.4 คุณครูผู้ชายชื่อ คุณครูวี พาไปเที่ยวตลาดนัดสนามหลวงเป็นครั้งแรก จำได้ว่าตื่นเต้นมาก ครูวีพาเด็กไป 10 กว่าคน เป็นเด็กผู้หญิงจำนวน 5 คน นอกนั้นเป็นเด็กผู้ชาย ครูวีห่วงเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย จึงจูงมือเด็กผู้หญิงข้างละ 2 และเด็กผู้หญิงคนข้างหลังให้เกาะชายเสื้อครูวีไว้ ส่วนเด็กผู้ชายให้เดินตามหลังมาอย่างใกล้ชิด แต่ท่านจะคอยเหลียวหลังดูอยู่ตลอดเวลา ยามถูกจูงอยู่ในอุ้งมืออาจารย์ ข้าพเจ้าจะรู้สึกอบอุ่นและมั่นคงมาก

เมื่อข้าพเจ้าศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.6 ในปัจจุบัน) ที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย อาจารย์เกณฑ์พวกเราไปเรียนกวดวิชาฟรีที่โรงเรียนทุกคน ทุกเช้าวันเสาร์ 8.00-12.00 น. กวดวิชาในรายวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ

ด้วยเหตุผลคือ “ครูกลัวพวกเธอจะสอบเอ็นทรานซ์ไม่ติด” มีวันหนึ่งอาจารย์สอนเกินเวลาถึงบ่ายโมง เพื่อนกลุ่มหลังห้องของข้าพเจ้ากระที่บเท้าแรงมาก แทนที่ท่านจะโกรธท่านกลับขอรับรองลูกศิษย์ว่า “ทนหน่อยนะ อีกนิดเดียว ครูใกล้จะจบแล้ว” ท่านลงรถเมล์เข้าโรงเรียน สอนเสียงแหบโดยไม่มีไมโครโฟน หลังเลิกเรียนเดินออกมาขึ้นรถเมล์พร้อมลูกศิษย์ มีหน้าขำวันเรียนเสริมวันสุดท้าย ท่านยังซื้อส้มตำไก่ย่างและข้าวเหนียวมาเลี้ยงนักเรียนทั้งห้อง เพื่อเป็นกำลังใจในการสอบ ท่านเป็นครูที่ประเสริฐมาก ไม่เปิดโรงเรียนกวดวิชา ไม่ต้องการเงิน ความสุขอย่างเดียวคือ เห็นพวกเราสอบติดมหาวิทยาลัยของรัฐบาลกันทุกคน

ในบทความนี้ ข้าพเจ้าจะเน้นแต่ครูในระดับอุดมศึกษา (ที่เรียกกันว่า อาจารย์) ที่ข้าพเจ้ามีความคุ้นเคยและสอนติดต่อกันมาเป็นเวลา 30 ปีเต็ม ในการสัมภาษณ์อาจารย์ใหม่เมื่อแรกเข้า พวกเราจะได้รับการอบรมเรื่ององค์ประกอบของระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ว่าด้วยคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดี ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร.สำเนา ขจรศิลป์ กำหนดไว้มี 12 ข้อ ในข้อ 7 ระบุไว้ว่า “ต้องมีความเมตตา กรุณา” และยังย้ำอีกครั้งในหมวดเทคนิคในการสร้างสัมพันธภาพกับลูกศิษย์ว่า “ต้องมีความสนใจ มีความเมตตา กรุณา พยายามทำความเข้าใจ ทั้งความรู้ ปัญหาและความต้องการของนิสิต นักศึกษา” (สำเนา ขจรศิลป์, 2540) ที่มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้ามีประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) ของกรรมการสภาผู้บริหาร และอาจารย์ ซึ่งระบุไว้ในข้อ 9 จากทั้งหมด 13 ข้อ ซึ่งระบุไว้ว่า “อาจารย์พึงแสดงตนเป็นแบบอย่าง

ที่ดีแก่นักศึกษาและผู้อื่นทั้งในด้านคุณธรรมและจริยธรรม” (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2548)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสาระแนวทางปฏิรูปการศึกษาไทยในหมวดความมุ่งหมายและหลักการ (หมวด 1) แนวทางจัดการศึกษา (หมวด 4) ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (มาตรา 6) การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 23) โดยให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน (มาตรา 26) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

จากสาระแนวทางปฏิรูปการศึกษาไทยดังกล่าว การบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา จำเป็นจะต้องสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของผู้สอนที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อนึ่ง ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้ดำเนินโครงการนำร่อง “การทดลองสร้างรูปแบบเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย” และคัดเลือกมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยเป็นสถาบันหนึ่งเพื่อดำเนินโครงการดังกล่าว นั้น มหาวิทยาลัยได้จัดทำโครงการเพื่อให้บรรลุนิติบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จำนวน 9 โครงการ หนึ่งในโครงการเหล่านั้นคือ การให้ผู้สอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในทุกรายวิชา ประมาณ 10 นาที ก่อนเลิกเรียนทุกคาบ โดยให้ดำเนินการตลอดทั้งปีการศึกษา ทั้งนี้มหาวิทยาลัยได้ตั้งคำถามเรื่องการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมไว้เป็นข้อหนึ่งในแบบประเมินการสอนโดยนักศึกษาที่ผู้เรียนต้องประเมินผู้สอนด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยในโครงการนี้บรรลุผลดังกล่าวข้างต้น มหาวิทยาลัยจึงได้ขอความร่วมมือจากอาจารย์ทุกท่านให้ช่วยกันอบรมสั่งสอนเพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้นักศึกษา และพร้อมกันนี้ขอให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ ในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ที่ดีด้วย การรับการสั่งสอนจากอาจารย์ด้วยความตั้งใจ และนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย (ประกาศมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยที่ 202/2544) (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2544) ลูกศิษย์ของเรานอกจากจะต้องมีความรู้ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมแล้วยังต้องมีการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมตามคุณธรรม จริยธรรมอันดีงามทั้ง 8 ประการ ดังต่อไปนี้คือ ความสะอาด และเกรงกลัวต่อบาป ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูรู้คุณ ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่

เอาเปรียบผู้อื่น ความจริงใจ ความเอื้อเฟื้อ และความขยันหมั่นเพียร (ทศนา เขมมณี, 2552)

ที่คณะของข้าพเจ้ามีอาจารย์ท่านหนึ่งชื่อ อาจารย์ วัลลภ เป็นครูที่ลูกศิษย์เข้าพบมากที่สุด อาจารย์ไม่เคยคิดจะขอตำแหน่งทางวิชาการ เพราะเกรงว่า ถ้ายุ่งทู่เมทำผลงานวิชาการจะไม่มีเวลาไปดูแลเด็ก กิจกรรมที่อาจารย์ส่วนหนึ่งเห็นว่าเป็นยาหม้อใหญ่ และพยายามจะเลี่ยงไม่เข้าหอประชุม เช่น งานวันไหว้ครู งานพิธีประสาทปริญญาบัตร แต่อาจารย์ท่านนี้กลับตรงกันข้าม ท่านเห็นความสำคัญของงานพิธีการนี้มาก และพยายามเข้าทุกปีอย่างสม่ำเสมอ เป็นคนคิดแต่เมตตาเสียสละให้นักศึกษาอย่างละเอียด ให้คำแนะนำในการลงทะเบียนเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาในหมวดวิชาเลือก และวิชาในหมวดเลือกเสรี มีการสอนพิเศษเพิ่มเติมให้เด็กเรียนอ่อน และเป็นที่พึ่งเรื่องเงินค่าเทอมแก่ลูกศิษย์หลายคนแม้จะไม่ได้มีฐานะร่ำรวยจนเด็กมีความรู้สึกเหมือนเป็นพ่อคนที่ 2 แม้แต่เมื่อเด็กผู้หญิงตั้งท้องขึ้นมา แทนที่จะปรึกษาพ่อแม่ของตนหรืออาจารย์ที่ปรึกษา กลับมาวิ่งหาอาจารย์ “พ่อพระ” ท่านนี้ ข้าพเจ้าเฝ้ามองอาจารย์ท่านนี้ จึงพบว่าอาจารย์มีลักษณะของครูที่ให้คำแนะนำปรึกษาฉันกัลยาณมิตร มีเมตตาธรรม พร้อมจะชี้แนะ และช่วยเหลือศิษย์ และช่วยแก้ปัญหาให้ในเกือบทุกเรื่อง อาจารย์ท่านนี้ได้ปฏิบัติตามกระบวนการกัลยาณมิตรของศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ซึ่งได้อธิบายกระบวนการกัลยาณมิตรไว้ว่า คือ การสร้างความไว้วางใจ การที่ผู้สอนวางตนให้เป็นที่น่าเคารพ รัก ให้เป็นที่พึ่งแก่ผู้เรียนได้มีความรู้และฝึกหัด

อบรม และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ สามารถสื่อสาร ชี้แจงให้ศิษย์เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง มีความอดทน พร้อมที่จะรับฟังให้คำปรึกษา และมีความตั้งใจสอนด้วยเมตตา ช่วยให้ศิษย์พ้นจากทางเสื่อม (พิศนา เขมมณี, 2552)

“กัณฑ์” ครูในรั้วมหาวิทยาลัย

อาจารย์จำนวนมากในมหาวิทยาลัยจะมีความรัก ความเมตตากับลูกศิษย์ นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน อาจารย์ก็ยังต้องพัฒนาตนเองในทางวิชาการ ต้องศึกษาต่อให้สูงขึ้น ต้องเข้าประชุม อบรม สัมมนาต่างๆ ต้องปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับแนวทางในระบบประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้นจึงมีหลายๆ สาเหตุที่ทำให้ครูผู้สอนทยอยดอยห่างออกจากศิษย์มากกว่าในสมัยก่อนๆ อาจเป็นเพราะกระบวนการสอนในปัจจุบันที่ใช้สื่อเทคโนโลยีมากขึ้น ความก้าวหน้าในยุคไอทีทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู เช่น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Programmed instruction) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-assisted instruction) การจัดการเรียนการสอนทางไกล (Distance education) และการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเวิลด์ ไวลด์ เว็บ (Web-based instruction) ในขณะที่สมัยก่อนเป็นการจัดการเรียนการสอนทางตรง (Direct instruction) ในห้องเรียนขนาดเล็กที่เด็กเห็นครูสอนในห้องเรียนที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศ เห็นครูเหงื่อไหลไคลย้อยจะคุยกันมากก็เกรงใจครูที่สอนจนเสียน้ำเหงื่อ ในขณะที่ยุคปัจจุบันอาจารย์ใช้ไมโครโฟนกันทุกคน

ปัจจุบันในห้องเรียนขนาดใหญ่ เด็กไม่เห็นแววตาที่เมตตา เอื้ออาทร และห่วงใยของครูเพราะเป็นห้องเรียนต่างระดับที่นั่งได้คราวละ 400-500 คน

ข้าพเจ้าคิดว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยในยุคปัจจุบันไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามต่างก็ติดอยู่ใน “กัณฑ์” 4 ประการด้วยกัน คือ

1. การพัฒนาตนเองเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ การมีตำแหน่งทางวิชาการถือว่าได้โชคหลายชั้น เพราะได้เงินค่ารับรองประจำตำแหน่ง ได้รับเกียรติ เงินเดือนไม่ต้นเปรียบเสมือนเป็นอาภรณ์ประดับกาย เสริมสร้างความมั่นใจ ถ้ามีตำแหน่งทางวิชาการ เวลาไปประชุมข้างนอกก็มีหน้ามีตา สามารถยึดอกในที่ประชุมได้อย่างสง่าผ่าเผย เมื่อเกษียณอายุไปก็สามารถไปเป็นผู้บริหารหรืออาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยเอกชน มีโอกาสได้เงินเดือนสูงกว่าที่เคยรับจากราชการมาก

2. การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ หน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยนั้นระบุไว้ชัดเจนว่าต้องทำให้ครบทั้ง 4 ภารกิจ คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการให้กับสังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อาจารย์จึงรับงานที่ปรึกษาภายนอกมาก รับทำงานวิจัยพร้อมกันทีละหลายเรื่อง ไปจัดฝึกอบรมหรือบรรยายพิเศษให้กับหน่วยงานภายนอก จนเวลาสอนบางชั่วโมงให้นักศึกษาปริญญาเอกสอนแทน บางโครงการก็เอามาให้นักศึกษาปี 4 ทำแทนในห้องปฏิบัติการ แบบฟอร์มลงทะเบียน อาจารย์ที่ปรึกษาก็ให้เพื่อนอาจารย์หรือหัวหน้างานธุรการลงชื่อแทน ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งกลางวันบรรยายภาคเย็บเหงา แต่พอ 5 โมงเย็นเริ่มศึกษาคักเพราะ

อาจารย์เริ่มทยอยกลับมาทำงานกัน เวลาเจอเพื่อนร่วมในคณะวิชาแทนที่จะเจอกันในห้องพักอาจารย์ก็ไปเจอกันที่สนามบิน เพราะต่างคนต่างก็วิ่งไปสอนที่วิทยาเขตหรือมหาวิทยาลัยเอกชนในต่างจังหวัด จึงเกิด “ลัทธิเอาอย่าง” เมื่อคนหนึ่งทำได้ก็เลยทำกันทั้งคณะวิชา เมื่อทำกันเป็นปกติในกลุ่มคนส่วนใหญ่ ก็ดูเป็นการทำที่ไม่ผิด ใครๆก็ทำกันทุกคน มหาวิทยาลัยก็สนับสนุนเพราะทำให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียง เมื่ออาจารย์มีเงินมากๆ สมอาก็ไม่ไหล อาจารย์ก็อยู่กันจนเกษียณไม่ขาดแคลนผู้สอน

3. การพยายามเป็นผู้บริหารที่ดี
ความก้าวหน้าอีกประการหนึ่งในรั้วมหาวิทยาลัย คือ การได้ขึ้นไปเป็นผู้บริหารระดับสูง เช่น คณบดี ผู้ช่วยอธิการบดี รองอธิการบดี และอธิการบดี ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ มีอำนาจ มีผลประโยชน์ ได้ไปดูงานที่ต่างประเทศบ่อย มีโอกาสได้ไปเยี่ยมลูกที่เรียนอยู่ต่างประเทศโดยไม่ต้องใช้เงินตัวเอง อาจารย์บางท่านก็มีความจริงใจที่ดี คือ รู้สึกรว่าการได้รับตำแหน่งบริหารเป็นการได้ตอบแทนบุญคุณมหาวิทยาลัยก็ทุ่มเททำงานกันจนมีค่า 2 ทุ่ม 3 ทุ่ม ทั้งให้สามีหรือภริยาที่บ้านรับประทานอาหารเย็นแต่เพียงลำพัง เด็กในความปรีกษาไปพบอาจารย์ก็ยังไม่ออกจากห้องประชุม การประชุมติดพัน ไปต่างประเทศก็งดสอนหนังสือ ผู้บริหารมักจะขาดสอนบ่อยและมาสอนชดเชยตอนค่ำ หรือเสาร์อาทิตย์แทน หรือไม่สอนชดเชยเลย

4. การหมกมุ่นอยู่กับเอกสาร กับดักอันที่ 4 ในยุคปัจจุบัน คือ การที่อาจารย์หมกมุ่นอยู่กับเอกสารประกันคุณภาพการศึกษา และการปรับหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เป็นไปตาม

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualification Framework for Higher Education: TQF) อาจารย์ใช้เวลากับการจัดทำเอกสารพวกนี้มากกว่าใช้เวลาอยู่กับลูกศิษย์ไม่ทำก็ไม่ได้ เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 2 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และยังกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับประกาศนี้ภายในปีการศึกษา 2555

สรุปก็คือ ถ้าอาจารย์ในรั้วมหาวิทยาลัยจะหลุดจากกับดักทั้ง 4 ข้างต้นได้ก็ต้องระมัดระวังในหลายเรื่องเช่น การใช้โซเชียลมีเดีย ควรใช้เพื่อลดการท้อใจของเด็ก ลดการจذبบันทึก แต่ยังมีกลิ่นอาย ยังพูดคุยกักทักทายถามไถ่ทุกข์สุขของเด็ก อาจารย์ยังทำตำแหน่งทางวิชาการได้ พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ และเป็นผู้บริหารที่ดีได้ แต่ต้องเคร่งครัดกับการมีตารางเวลาให้ลูกศิษย์พบได้ในบางวัน ช่วงเวลา 9.00–17.00 น. ต้องอยู่ครบถ้วนตามตารางนั้น ไม่ขาดสอนลูกศิษย์ ยกเว้นเป็นเหตุสุดวิสัย กล่าวโดยสรุป อาจารย์จะต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพของผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา

สำหรับจรรยาบรรณของอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่และภารกิจของอาจารย์ในการให้การศึกษา และพัฒนานุเคราะห์ของชาติ

อาจารย์เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ และเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยในการสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการยาบรณแห่งวิชาชีพที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนของอาจารย์มหาวิทยาลัยสถาบันอุดมศึกษาในการรักษาและส่งเสริมซึ่งเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของอาจารย์ที่ดี ปอมท. ในคราวประชุมสมัยสามัญครั้งที่ 2/2543 เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2543 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงได้พิจารณา กำหนดจรรยาบรรณของอาจารย์มหาวิทยาลัยไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1. อาจารย์พึงดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป ทั้งด้านส่วนตัวและการทำงาน
2. อาจารย์พึงสอนศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างมีเมตตา และเป็นธรรม
3. อาจารย์พึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ เสียสละ อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต
4. อาจารย์พึงปฏิบัติงานโดยมีเสรีภาพทางวิชาการ ไม่ถูกรบกวนงำด้วยอิทธิพลหรือผลประโยชน์ใด
5. อาจารย์พึงหมั่นศึกษา ค้นคว้า ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
6. อาจารย์พึงเป็นนักวิจัยที่มีจรรยาบรรณ นักวิจัยตามข้อกำหนดของคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

7. อาจารย์พึงปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงาน เยี่ยงกัลยาณมิตร ช่วยเหลือ ส่งเสริมและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

8. อาจารย์พึงสร้างและส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ และมีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัย

9. อาจารย์พึงปฏิบัติตนด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ

ถ้าปฏิบัติตามภาระหน้าที่และภารกิจข้างต้นโดยครบถ้วนแล้ว อาจารย์ก็จะเป็นผู้ที่มีคุณธรรม เป็นปูชนียบุคคลที่สมควรแก่การยกย่อง

เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2555 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี กล่าวปาฐกถาในพิธีมอบรางวัลอาจารย์ดีเด่น สมาคมสถาบันการศึกษาขั้นอุดมศึกษาแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประจำปีประเทศไทย ตอนหนึ่งว่า สิ่งที่มีความสำคัญมากกว่าการได้รับรางวัลคือ การที่อาจารย์ได้รับการยอมรับจากลูกศิษย์ เป็นต้นแบบให้กับศิษย์ในทุกด้านทั้งวิชาการและความประพฤติที่ดี เพราะหากสอนดีแต่ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีก็เท่ากับไม่มีค่าอะไรแก่นักศึกษา

พล.อ.สุรยุทธ์ กล่าวต่อว่า ตนขอฝากอาจารย์ทุกคนให้ยึดตามพระบรมราชาธิราชในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยการศึกษาปี 2515 ว่า “ขณะนี้รู้สึกกันทั่วไปว่า มีปัญหาเยาวชนในบ้านเมืองมากขึ้นเนื่องจากเหตุหลายกระแส ความจริงเยาวชนมิได้ต้องการที่จะทำตัวให้ยุ่งยากแต่อย่างใด แต่โดยเหตุที่ไม่ได้รับความเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควรและขาดที่พึ่ง ขาดผู้ที่จะให้

ความรู้ ให้คำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสม เขาจึงต้องกลายเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาแก่สังคม เป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลาย ผู้เป็นครูเป็นอาจารย์เป็นผู้บริหารการศึกษาที่จะต้องช่วยเหลือเขาด้วยหลักวิชาและความสามารถ ทุกคนได้เรียนวิชาการแนะแนวมาแล้ว ควรจะได้นำหลักการมาปฏิบัติเพื่อให้เยาวชนได้รับประโยชน์อันแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแนะแนวทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสำคัญมาก ขอให้เพียรพยายามปลูกฝังความรู้ความคิดที่ปราศจากโทษให้แก่เขาโดยเสมอหน้า แนะนำอบรมด้วยเหตุผลและด้วยความจริงใจ ประกอบด้วยความเมตตาปรานี สงเคราะห์อนุเคราะห์และนำพาไปสู่ทางที่ถูกที่เจริญ เยาวชนก็จะเกิดมีความมั่นใจและมีความกล้าที่จะทำความดี เพื่อจะได้มีอนาคตที่มั่นคงแจ่มใสในวันข้างหน้า”

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1897)

นักปรัชญา การศึกษาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของโลกได้ระบุว่า สถาบันการศึกษานั้นมีพลังที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสามารถปฏิรูปสังคมได้ ดิวอี้จึงคาดหวังว่าคนเป็นครูไม่ใช่เพียงแค่นำหนังสือให้ความรู้ให้ข้อมูลใหม่ๆ แก่ลูกศิษย์เท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำและสามารถนำเด็กให้เข้าไปสู่เส้นทางแห่งคุณธรรมความดีด้วยจึงจะถือว่าเป็นครูที่ทำหน้าที่ได้ครบถ้วน

ข้าพเจ้านึกถึงพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแด่ครูอาวุโสในโอกาสเข้าเฝ้า ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531 ความว่า

...ถ้าครูไม่ห่วงประโยชน์ที่ควรจะห่วง หันไปห่วงอำนาจ ห่วงตำแหน่ง ห่วงสิทธิ และห่วงรายได้กันมากๆ เข้าแล้ว จะเอาจิตใจที่โชนมาห่วงความรู้ ห่วงความดี ความเจริญของเด็ก ความห่วงในสิ่งเหล่านั้น ก็จะไม่ค่อยๆ บั่นทอนทำลายความเป็นครูไปจนหมดสิ้น จะไม่มีอะไรที่เหลือไว้พอที่ตัวเองจะภาคภูมิใจ หรือผูกใจใครไว้ได้ ความเป็นครูก็จะมีค่าเหลืออยู่ให้เป็นที่เราพบบูชาอีกต่อไป..

พระราชดำรัสข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของพระองค์ท่านเกี่ยวกับบทบาทและศักดิ์ศรีของครู ซึ่งครูควรพยายามรักษาโดยการวางตนให้เป็นที่น่าเคารพ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีเมตตาสั่งสอนศิษย์ด้วยความอดทน เพื่อความเจริญของงามของศิษย์อย่างแท้จริง (ทศนา เขมมณี, 2552)

บทสรุป

ครูต้องมีคุณธรรม และคุณธรรมที่สำคัญที่สุดก็คือ ความเมตตาและความเสียสละ เพราะเชื่อกันว่าคุณธรรมจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรม และจริยธรรมก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สังคมไทยมองว่าการเปลี่ยนแปลงต้องมีผู้นำ และให้ความสำคัญกับครูอาจารย์ เพราะเด็กอยู่ในสถาบันการศึกษาใกล้ชิดครูถึง 5 วัน แต่อยู่ใกล้ชิดบิดามารดาเพียง 2 วัน เด็กจะต้องมีครูเป็นบุคคลต้นแบบที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำความคิดครูอาจารย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นสอนวิชาใดจะต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีงามทางด้านจริยธรรม และต้อง

สอดแทรกจริยธรรมในเนื้อหาวิชาที่ตนรับผิดชอบ
คุณธรรมจึงนำมาซึ่งความผาสุกของตัวเอง
ของลูกศิษย์ ของสังคม และนำมาซึ่งความผาสุก
มั่นคงของประเทศชาติตลอดไป

รายการอ้างอิง

คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552).

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
แห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการอุดมศึกษา.

คุรุสภา. (2548). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐาน
วิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ทิตนา แคมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน:
องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการ
เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 11.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2554). *ชีวิตงามด้วย
ความดี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา
พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
(องค์การมหาชน).

มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. (2549,
มีนาคม). “จรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์.”
ข่าวประกันคุณภาพการศึกษา.
ฉบับที่ 16 ปีถัดหลัง.

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2544). ประกาศ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ที่ 202/2544
เรื่อง การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม
ให้นักศึกษาในทุกรายวิชา. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2548). *ประมวล
จริยธรรมของกรรมการสภา ผู้บริหารและ
อาจารย์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (Code
of Conduct)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
สำนักนายกรัฐมนตรี. (2545).
*พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
สำเนาฯ ขจรศิลป์. (2540). *ระบบอาจารย์
ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรี
ในมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: ที.พี.
พรินท์ จำกัด.

สุรยุทธ์ จุลานนท์, พลเอก. (2555, 28 เมษายน).
*ปาฐกถาในพิธีมอบรางวัลอาจารย์ดีเด่น
สมาคมสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษา
แห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ประจำปีประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

Dewey, J. (1897). My Pedagogic Creed.
School Journal. 54 (3), pp.77-80.